

**XIZMATLAR SOHASIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI
RIVOJLANTIRISHDA INSON KAPITALINING O'RNI**

Abduqodirova Nilufar Abdaxatovna

SamISI "Iqtisodiy tahlil va statistika" kafedrası v.b. dotsenti, "Ipak yo'li" turizm va madaniy meros xalqaro universiteti, "Xalqaro biznes va kreativ iqtisodiyot" kafedrası v.b. dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada xizmatlar sohasida ayollar tadbirkorligini rivojlantirishda inson kapitalining o'rni va ahamiyati tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida inson kapitali nazariyasi, endogen iqtisodiy o'sish nazariyasi, uzluksiz ta'lim nazariyasi hamda bilimlar iqtisodiyoti nazariyasi asosida ayollar tadbirkorligining rivojlanish omillari tahlil qilingan. Inson kapitalining ta'lim, malaka, kasbiy ko'nikmalar, innovatsion salohiyat va raqamli kompetensiyalar kabi tarkibiy qismlarining xizmatlar sohasida ayollar tadbirkorligi samaradorligiga ta'siri baholangan. Tadqiqot natijalari inson kapitaliga investitsiyalar ayollar tadbirkorligi raqobatbardoshligini oshirish, innovatsion faollikni kuchaytirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim omili ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: ayollar tadbirkorligi, inson kapitali, xizmatlar sohasi, bilimlar iqtisodiyoti, uzluksiz ta'lim, innovatsiyalar, raqamli kompetensiyalar, iqtisodiy o'sish.

**THE ROLE OF HUMAN CAPITAL IN THE DEVELOPMENT OF WOMEN'S
ENTREPRENEURSHIP IN THE SERVICES SECTOR**

Annotation: *This article examines the role and importance of human capital in the development of women's entrepreneurship in the services sector. During the study, the factors of development of women's entrepreneurship were analyzed based on the theory of human capital, the theory of endogenous economic growth, the theory of lifelong learning, and the theory of the knowledge economy. The impact of such components of human capital as education, qualifications, professional skills, innovative potential, and digital competencies on the effectiveness of women's entrepreneurship in the services sector was assessed. The results of the study show that investments in human capital are an important factor in increasing the competitiveness of women's entrepreneurship, strengthening innovative activity, and ensuring economic growth.*

Keywords: *women's entrepreneurship, human capital, services sector, knowledge economy, lifelong learning, innovation, digital competencies, economic growth.*

**РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В РАЗВИТИИ ЖЕНСКОГО
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В СЕКТОРЕ УСЛУГ**

Аннотация: В данной статье рассматривается роль и значение человеческого капитала в развитии женского предпринимательства в секторе услуг. В ходе исследования факторы развития женского предпринимательства анализировались на основе теории человеческого капитала, теории эндогенного экономического роста, теории непрерывного обучения и теории экономики знаний. Оценивалось влияние таких компонентов человеческого капитала, как образование, квалификация, профессиональные навыки, инновационный потенциал и цифровые компетенции, на эффективность женского предпринимательства в секторе услуг. Результаты исследования показывают, что инвестиции в человеческий капитал являются важным фактором повышения конкурентоспособности женского предпринимательства, усиления инновационной деятельности и обеспечения экономического роста.

Ключевые слова: женское предпринимательство, человеческий капитал, сектор услуг, экономика знаний, непрерывное обучение, инновации, цифровые компетенции, экономический рост.

Kirish. Jahon iqtisodiyotining zamonaviy rivojlanish bosqichida inson kapitali iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlikning eng muhim omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Tabiiy resurslar va moddiy kapitalning ahamiyati saqlanib qolayotgan bo'lsa-da, bugungi kunda bilim, malaka, innovatsion tafakkur va intellektual salohiyat iqtisodiy taraqqiyotning asosiy manbai sifatida qaralmoqda.

Xotin-qizlarning iqtisodiy faolligini oshirish va ularni tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb etish iqtisodiy rivojlanishning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, xizmatlar sohasi ayollar tadbirkorligini rivojlantirish uchun qulay muhit yaratadi. Ushbu sohada muvaffaqiyatga erishish ko'p jihatdan inson kapitalining sifati bilan belgilanadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq ayollar tadbirkorligining rivojlanish darajasi ko'plab hollarda inson kapitalining shakllanganlik darajasiga bog'liq bo'lib qolmoqda. Shu sababli inson kapitalining ayollar tadbirkorligini rivojlantirishdagi o'rnini ilmiy jihatdan o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism.

Inson kapitali nazariyasi (Human Capital Theory)

Inson kapitali nazariyasi iqtisodiyot fanidagi eng muhim nazariyalardan biri bo'lib, uning ilmiy asoslari Theodore Schultz va Gary Becker tomonidan ishlab chiqilgan.

Schultz inson kapitalini iqtisodiy o'sishning asosiy manbai sifatida baholab, ta'lim va sog'liqni saqlashga yo'naltirilgan investitsiyalar jamiyatning umumiy ishlab chiqarish salohiyatini oshirishini ta'kidlagan.

Gary Becker esa inson kapitalini shaxsning bilimlari, ko'nikmalari, tajribasi va salomatligi yig'indisi sifatida talqin qiladi. Uning fikricha, ta'lim va malaka oshirishga sarflangan mablag'lar kelgusida yuqori daromad va iqtisodiy samaradorlik ko'rinishida qaytadi.

Ayollar tadbirkorligi nuqtayi nazaridan inson kapitali quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

- umumiy ta'lim darajasi;
- kasbiy malaka;
- tadbirkorlik bilimlari;
- boshqaruv kompetensiyalari;
- raqamli savodxonlik;
- innovatsion tafakkur;
- ijtimoiy kapital.

Mazkur omillar ayollar boshqaruvidagi korxonalar faoliyatining muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Endogen iqtisodiy o'sish nazariyasi (Endogenous Growth Theory)

1980-yillarda Paul Romer va Robert Lucas tomonidan ishlab chiqilgan endogen iqtisodiy o'sish nazariyasi iqtisodiy rivojlanishning ichki omillarini tushuntirib beradi.

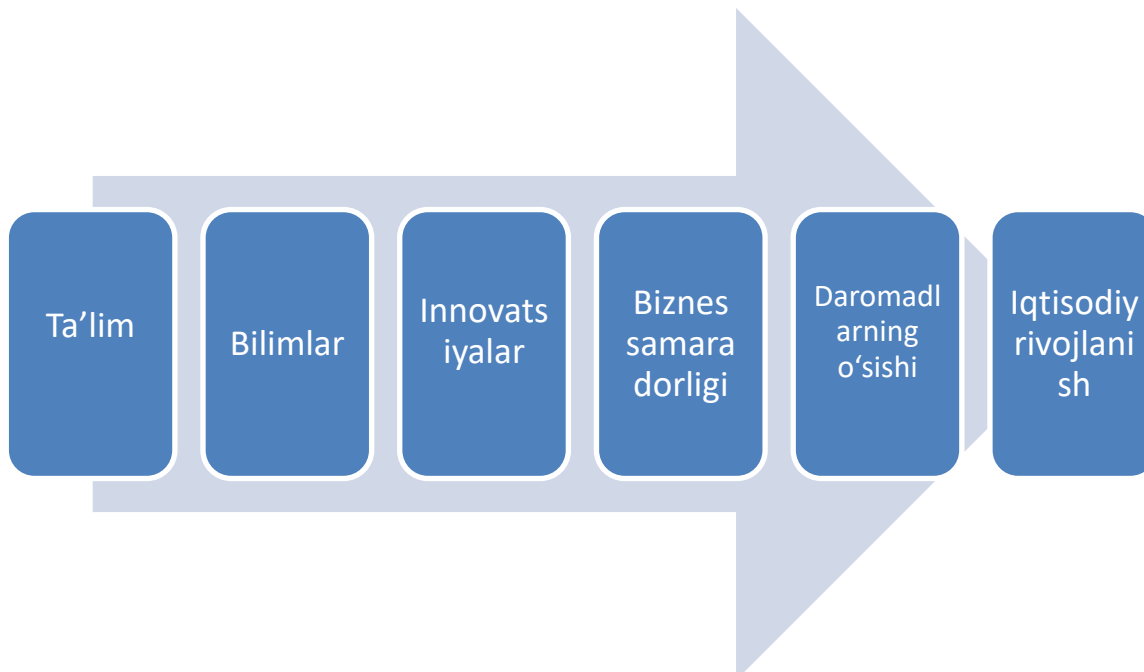
Mazkur nazariyaga ko'ra:

- bilimlar;
- innovatsiyalar;
- inson kapitali;
- texnologik taraqqiyot

iqtisodiy o'sishning asosiy drayverlari hisoblanadi.

Romerning ta'kidlashicha, bilimlar va innovatsiyalar iqtisodiyotda ortib boruvchi samara (increasing returns) yaratadi. Shu sababli inson kapitaliga investitsiyalar iqtisodiy rivojlanishni uzoq muddatli rag'batlantiruvchi omil hisoblanadi.

Ayollar tadbirkorligida ushbu nazariya quyidagicha namoyon bo'ladi:

Shunday qilib, ayollar tadbirkorligini rivojlantirishda inson kapitaliga investitsiyalar nafaqat individual korxonalar, balki butun iqtisodiyot rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Uzluksiz ta'lim nazariyasi (Lifelong Learning Theory)

Uzluksiz ta'lim nazariyasi zamonaviy bilimlar iqtisodiyotining muhim konsepsiyalaridan biri hisoblanadi.

Ushbu nazariyaga ko'ra, shaxsning bilim va ko'nikmalari faqat formal ta'lim bilan cheklanmaydi. Inson butun hayoti davomida yangi bilim va kompetensiyalarni egallab borishi zarur.

Xizmatlar sohasida faoliyat yuritayotgan ayollar tadbirkorlari uchun uzluksiz ta'lim quyidagilarni qamrab oladi:

- biznes boshqaruvi;
- marketing;
- moliyaviy savodxonlik;
- raqamli texnologiyalar;
- elektron tijorat;
- sun'iy intellekt vositalari;
- xorijiy tillar.

Bugungi raqamli iqtisodiyot sharoitida uzluksiz ta'lim ayollar tadbirkorlarining raqobatbardoshligini ta'minlashning asosiy vositalaridan biriga aylanmoqda.

Bilimlar iqtisodiyoti nazariyasi (Knowledge Economy Theory)

Bilimlar iqtisodiyoti nazariyasi zamonaviy iqtisodiyotning yangi paradigmasini ifodalaydi. Ushbu nazariyaga ko'ra, iqtisodiy rivojlanishning asosiy resursi moddiy boyliklar emas, balki bilimlar va axborot hisoblanadi.

Peter Drucker bilimlar iqtisodiyotida inson kapitalini eng qimmat iqtisodiy resurs deb hisoblagan.

Bilimlar iqtisodiyoti quyidagi omillarga asoslanadi:

- bilim yaratish;
- bilimlarni uzatish;
- bilimlarni tijoratlashirish;
- innovatsiyalar;
- intellektual mulk;
- raqamli texnologiyalar.

Ayollar tadbirkorligi rivojlanishida bilimlar iqtisodiyoti tamoyillari innovatsion xizmatlar yaratish, yangi biznes modellarini shakllantirish va raqamli platformalardan samarali foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi.

XULOSA

Mazkur tadqiqotda xizmatlar sohasida ayollar tadbirkorligini rivojlantirishda inson kapitalining o'rni va ahamiyati nazariy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, inson kapitali zamonaviy iqtisodiyotda iqtisodiy o'sish, innovatsion rivojlanish va raqobatbardoshlikni ta'minlovchi eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa,

xizmatlar sohasida faoliyat yuritayotgan ayollar tadbirkorlarining muvaffaqiyati ko'p jihatdan ularning bilim darajasi, kasbiy malakasi, boshqaruv kompetensiyalari va raqamli ko'nikmalariga bog'liq.

Tadqiqot davomida inson kapitali nazariyasi, endogen iqtisodiy o'sish nazariyasi, uzluksiz ta'lim nazariyasi va bilimlar iqtisodiyoti nazariyasining ayollar tadbirkorligini rivojlantirishdagi ilmiy ahamiyati yoritildi. Mazkur nazariyalar asosida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalar tadbirkorlik subyektlarining innovatsion salohiyatini oshirishi, yangi biznes g'oyalarini shakllantirishi va xizmatlar sifatini yaxshilashga xizmat qilishi aniqlandi.

Shuningdek, raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar tadbirkorlari uchun uzluksiz ta'lim, raqamli texnologiyalarni o'zlashtirish, moliyaviy va marketing bilimlarini muntazam ravishda rivojlantirib borish muhim ahamiyat kasb etishi asoslandi. Bilimlar iqtisodiyoti sharoitida inson kapitali nafaqat korxonalar samaradorligini oshiruvchi omil, balki yangi bozorlarni egallash va innovatsion ustunlikka erishish vositasi sifatida ham namoyon bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, inson kapitaliga investitsiyalarni kengaytirish, ayollar tadbirkorlari uchun malaka oshirish va qayta tayyorlash dasturlarini rivojlantirish, raqamli kompetensiyalarni shakllantirish hamda innovatsion tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash xizmatlar sohasida ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning muhim yo'nalishlari hisoblanadi. Bu esa o'z navbatida iqtisodiy o'sish, bandlik darajasining oshishi va jamiyat farovonligining yuksalishiga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. World Bank. World Development Report: Learning to Realize Education's Promise. – Washington D.C.: World Bank, 2018.
2. World Bank. Women, Business and the Law 2024. – Washington D.C.: World Bank, 2024.
3. UNESCO. Lifelong Learning and Education for Sustainable Development. – Paris: UNESCO Publishing, 2022.
4. United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. – New York: United Nations, 2015.
5. United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Report. – New York: UNDP, 2023.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining xotin-qizlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashga oid farmon va qarorlari.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi Farmoni.
8. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Xotin-qizlar va tadbirkorlik bo'yicha statistik to'plamlar. – Toshkent.
9. Alimova M.T. Inson kapitali va innovatsion rivojlanish. – Toshkent: Fan, 2021.

TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR

Vol 3. No 1,

10. Mirzayev K.J. Xizmatlar sohasi iqtisodiyoti. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
11. Tuxliyev I.S. Zamonaviy iqtisodiyotda inson kapitalining o'рни. – Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti, 2021.
12. Isroilov J.I. Bilimlar iqtisodiyoti va innovatsion taraqqiyot. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2020.
13. Abdulkarimov B.A. Tadbirkorlik iqtisodiyoti va biznesni rivojlantirish asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.